שן דחלב כתב רחמנא עין ואי כתב רחמנא

עין ה"א מה עין שנברא עמו אף כל שנברא

עמו אבל שן לא צריכא ואימא יכי יכה כלל

שן ועין פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה

שבפרם שן ועין אין מידי אחרינא לא לחפשי

ישלחנו חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה

דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש ימום

שבגלוי ואינן חוזרים אף כל מומין שבגלוי

ואינן חוזרין אי מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ובפל ממלאכתו ואינו חוזר אף כל

מומין שבגלוי ואינו חוזר ובטל ממלאכתוי

אלמה תניא יתלש בזקנו ודילדל בו עצם

עבד יוצא 🌣 בהם לחירות לחפשי ישלחנו ריבויא

הוא ואי ריבויא הוא אפי' הכהו על ידו וצמתה

וסופה לחזור גמי אלמה תניא סיהכהו על

ידו וצמתה וסופה לחזור אין עבד יוצא בה

לחירות א"כ שן ועין מאי אהני ליה ™ת"ר

יבכולם עבד יוצא בהם לחירות וצריך גם

אומר צריך ר' מרפון אומר אינו צריך ר"ע

אומר צריך המכריעים לפני חכמים אומרים

נראין דברי ר"ם בשן ועין שהתורה זכתה לו

ודברי ר"ע בשאר אברים הואיל וקנם חכמים

הוא קנם "הוא קראי קא דרשינן אלא הואיל

ומדרש חכמים הוא מ"מ דר"ש יליף שילוח

שילוח מאשה מה אשה בשמר אף עבד נמי

בשמר ור"מ אי כתב חפשי לבסוף כדקאמרת

השתא דכתב לחפשי ישלחנו הוה ליה חפשי

מעיקרא ®ת"ר ההכהו על עינו וסמאה על אזנו

וחרשה עבד יוצא בהן לחירות שינגד עינו

ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אין עבד

יוצא בהן לחירות אמר °רב שמן לרב אשי

למימרא דקלא לאו כלום הוא יוהתני רמי

בר יחזקאל יתרנגול שהושים ראשו לאויר

כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נזק שלם

ואמר רב יוסף אמרי בי רב יסום שצנף וחמור

שנער ושברו כלים בתוך הבית משלמים

חצי נזק א"ל שאני אדם דכיון דבר דעת הוא

איהו מיבעית ינפשיה ייכדתניא יהמבעית את

חבירו פמור מדיני אדם וחייב בדיני שמים

כיצד 'תקע באזנו וחרשו פמור אחזהו ותקע

באזנו וחרשו חייב ת"ר יהכהו על עינו וכהתה

שחרור דברי ר"ש ר"מ אומר אינו צריך

ל) [בכת"י: מומין], ל) [בכורות
 לו ע"א, וע"ש חוד"ה מה
 הפרטן, ג) [בכת"י: בו],

לפנטן, איטין מב:, ד) גיטין מב:, ד) גיטין מב:, ד) גיטין שס, ו) [בכת"י ודפו"ר: רבי אליעזר], ו) [בכת"י נוסף:

חכמים. וכל"ל. ורש"ש. ע"שון.

ה ב"ק לא. לח., ע) [בכת"י: כנגד], י) [בכת"י נוסף: ליה],

כ) שם יח:, ל) [ע" תום' ב"ק לא ע"א ד"ה לא משום],

מ) ב"ק לא. [נו], ל) ב"ק כו:, ס) [בכת"י ובילקו"ש: ר"

אלעור], ע) [בכת"י: ושחתה],

כ) חולין כג. זבחים קטז. [מנחות ו. כה. תמורה יד.],

[נמנות ה. בשל מנות איר.], \$) [בכת"י נוסף: אפילו], \$) [ל"ל נסמית. (יעב"ץ)],

ר) [דף יט.], ש) [בדפו"ר:

ולגרד], ש) [בדפו״ר: שפחחו], א) צ״ל חמים זכר, ב) [בדפו״ר: א) צ״ל חמים זכר, ב)

לענין], ג) [בראשית ו, יע], ד) [וע"ע תום' זבחים לה: ד"ה אלא ועוד שם סח:

ל"ה ושניסמית], ה) [אל"ל ת"ר בכולן וכו' ומסתברא],

ו) ועירובין מו ע"בן, ז) ונדל"ל

אלמא לרבנן],

תורה אור השלם

עַבְדּוֹ אוֹ אֶת עִין אֲמְתוּ וְשִׁחֲתָהּ לַחְפְשִׁי יְשַׁלְּחָנּוּ וְשִׁחֲתָהּ לַחְפְשִׁי יְשַׁלְּחָנּוּ

1. וְאָם מְן הַעוֹף עֹלֶה קַרְבָּנוֹ

בני היונה את קרבנו:

תַחַת עֵינו:

וכי יכה איש את עין

שמות כא כו

רג א מיי׳ פ״ה מהל' עבדים הל״ד סמג עשין פז טוש״ע י״ד סי׳ רסז סעיף ס: רגא ב מיי׳ שם הל״י טור

ש"ע שם סעי' ל: דנב ג מיי׳ שם טוש"ע שם

מעי לא: רנג ד מיי׳ שם הל"ד טוש"ע שם סעי׳ כו:

רנד ה ו מיי׳ שם הל"ז טור ש"ע שם סעיף לה: דנה ז ח מיי' פ"ב מהל' מקי ממון הל"ט והל' י סמג עשין סו טוש"ע חו"מ סי של

רגו ט י מיי׳ פ״ב מהל׳ חובל ומזיק הל"ז סמג עשין ע טוש"ע חו"מ סי' תכ סעי' לב ומטי כה:

וסעיי כה: רגז כ מיי' פ"ה מהל' עבדים הל"ח סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסו סעי' לד: רגח ל מיי שם הל"ע טוש"ע שם סעי לג:

רנם מנ מיי שם הלי יב יג טוש"ע שם סעי׳ לו: רם ם מיי׳ שם הל"ו טוש"ע

שם סעני לג: רםא ע פ מייי פייג מהלי איסורי מובח הלייח סמג לאוין שטו:

תום' ר"י הזקן

רחלב. שן הקטנים היונקים שאם נופלת חוזרת. ובטל ו. ואבר שאין לו בגלוי לא יצא ודלדל בו עצם. מלאכה לחרות. ואינו חוזר למקומו לעולם. ריבויא הוא. וריבה אבר אע"פ שאינו עושה מלאכה עושה מלאכה. עושה מלאכה. (בשבילה) ןותלש בזקנו ודלדל בו עצם], וותש בוקנו וולדל בו עצםן, אע"ג דבעינן מומין שבגלוי הרי בטל מעשה השינים הקבועים בו שהוא אבר גלוי, וכ"כ הר"ם [עבדים הקבועים בו שהוא אבו גלוי, וכ״כ הר״ם [עבדים פ״ה ה״י] שהרי ביטל מעשה השינים הקבועין באותו עצם. ס) ומסתברא דהלכה כר׳ עקיבא מחברוו) ואע"ג דאיכא . מכריעיז. הכרעה שלישית היא הזכירו בביאור בין שן ועין בין בשאר ראשי אברים ודמיא להא דתניא בהגוזל זוטא [ב״ק קטז, א] חבית של תרומה שנתגלתה בית שמאי אומרים תעשה זלוף ובה״א תשפך הכל, א״ר ישמעאל אני אכריע בבית תעשה זלוף ובשדה תשפך הכל, ואמרו כל הכרעה שלישית אינה מכרעת. פי׳ הואיל ולא זכרו בביאור שדעתם כך היא, הויא הכרעה שלישית. וכ"כ ר"ש בפרק ובהגוזל זוטא [ב״ק שם]. והרי״ף שכתב שאין הלכה במכריע אלא במשנה אולי לרווחא דמילתא כתב הכי כלומר אפילו הויא הכרעה. כנגד עינו. שנבעת מהקול. תקע. קול התרנגול מיקריא תקיעה, ולסוס צניפה, ולחמור דצרורות חייבין נזק שלם ומותיב בפרק כיצד [ב"ק יט, א] והא משונה ומשני דשדי בה בזרני, פי' שיש זרעים

הואיל ומדרש חבמים הוא. פי׳ משום הכי אמר דנשאר דברים לריך גט שחרור וא"ת ומה בכך הואיל ומדרש חכמים הוא והלא כמה גופי תורה תלויין שאינם באין אלא מכח דרשה לכן נראה לר"ת דגט זה אינו אלא מדרבנן דחיישינן שמא ימלאנו בשוק

ויאמר לו עבדי אתה לפי שאין המדרש ידוע לעולם לכך תקנו גט שחרורא וריב״א פירש דודאי שן ועין דכתיב בהדיא בקרא ועלייהו כתיב לחפשי ישלחנו דמשמע חפשי מעיקרא ובהא פשיטא ליה דלא גמר שילוח שילוח מאשה ולכן א"ל גט שחרור אבל שאר אברים דלא נפקי אלא מיתורא דישלחנו בחלי בהכי גמירי שילוח שילות מאשה ולכך לריך להו גט שחרור: תרנגול שהושים ראשו ובו'. בתרנגול גרסינן נזק שלם ובסום שלנף חלי נזק וכן מוכח בפרק כילד הרגל (ב"ק דף יח:):

מיבעי ליה לכדתניא הרי שהושים בו'. השתא משמע דכ"ע דכשלא נתכוין לעין פטור ותימה לבפרק כילד הרגל (ב"ק דף כו:) אמר רבה היתה מונחת לו אבן בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה ט לעין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן יס לעין וי"ל דשאני הכא דאיכא תרתי לטיבותא שהוא מתכוין לטובהג ולא נתכוין לעין כללד אבל ההיא דהתםה הוי דומיא לכחול לו עין וסמאה דאיכא חדה לטיבותה שנתכוין לרפחות וחדה :לריעותא שנתכוין לעין

םמויה וחממה יוצא בהן לחירות. אמר ואע"ג דלעיל כהויה וסמאה אם אינו יכול להשתמש בה כבר אין יולא בהן לחירות והכא כיון דסמויה משמע שלא היה יכול להשתמש בה כבר מ"מ הכא שאני

דחטטה עשאו מחוסר אבר: [ותנא תונא בו'. מימה דלא דמי לעוף דמתחילה לא היה בו דבר שראוי לפסול בו דאפילו עינו סמויה בו לא היה פסול אבל עבד הרי היה בו מתחילה דבר הראוי לנאת בו. מ״ן: ת"ל מן העוף ולא כל העוף. תימה ל"ל קרא כיון דמחוסר אבר פסול לבני נח כדדרשינן בפ"ק דע"ו (דף ה:) ובפ"ב דובחים (ד' קטו.) מכל החי מכל בשרט הבא בהמה שחיין ראשי אברין שלהי וי"ל דאי לא כתב קרא גבי ישראל הוה מוקמינן קרא דבני נח בישראל ולא לבני נח כדאמר בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נט.) כל מלוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נחד א"נ ה"א

על שינו ונדדה אם יכול להשתמש בהן עכשיו אין עבד יוצא בהן לחירות ואם לאו עבר יוצא כיון דאישתרי בעל מום בעופות טפי בהן לחירות תניא אידך להרי שהיתה עינו מבהמה אישתרי אפילו מחוסר כהויה וסמאה שינו נדודה והפילה אם יכול אבר וקרא דכתיב איירי בבהמהחד: להשתמש בהן כבר עבד יוצא בהן לחירות

ואם לאו אין עבד יוצא בהן לחירות וצריכא דאי אשמועינן הך קמייתא משום דמעיקרא נהורא בריא והשתא נהורא כחישא אבל הכא דמעיקרא נמי נהורא כחישא אימא לא ואי אשמועינן הא משום דסמיא לגמרי אבל התם דלא סמיא לגמרי אימא לא צריכא יחנו רבנן יהרי שהיה רבו רופא ואמר לו לכחול לו עינו וסמאה לחתור לו שינו והפילה שיחק באדון ויצא לחירות רשב"ג אומר יושחתה עד שיתכוין לשחתה ורבגן האי ושחתה מאי עבדי ליה מיבעי להו לכדתניא יר"א אומר הרי שהושים ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעיה יפטור מ"ם דאמר קרא ושחתה עד שיכוין לשחתה ואידך מושחת ∞שחתה נפקא ואידך שחת שחתה לא דריש א״ר ששת ∘הרי שהיתה עינו סמויה וחממה

עבד יוצא בהן לחירות מ"ם מחוסר אבר הוא ותנא תונא ∞יתמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות >יכול לחרות (וכל זה). שיחק. שגרם לו לצאת מתחת ידו. יבשה גפה נקמעה רגלה נחשמה עינה ת"ל ימן העוף יולא כל העוף א"ר חייא בר אשי אמר רב היתה לו פטור. מלשחרר העובר שלא יצא העובר לחרות כשיולד.

עבד אפילו שלא נתכוון ליגע באבר יצא לחרות, והיינו דאמרינן בב״ק ס״פ כיצד הרגל [כו, ב] אמר רבה היתה אבן אחת

שן דחלב. שן שינק בה דעתיד להחליפה כגון בעבד קטן: לחפשי ישלחנו. ריבה לו שלוחים מדלא כתיב חפשי הוא או יצא חפשי: בטל ממלאכחו. העין ש נסמת מראות והשן מללעוס: ודילדל בו עלם. השמיטו ממקומו ומחובר בבשר: יולא בו לחירות. אם עלם שאינו

חוזר הוא וסופו ליבש וליפול ואע"ג דליכא ביטול מלאכה דהא עלם דוקן לאו מידי הוי עביד כיון דבגלוי הוא ואינו חוזר הרי הוא כעשרים וארבעה ראשי אברים: ריבויא הוא. אינו לשון כלל להיות נידון בכלל ופרט אלא בריבה ומיעט וריבה וריבה הכל: ולמסה. יבשה: א"כ. דלא ממעט מידי מיעוט דשן ועין למאי מיעט: בכולן. אראשי אברים קאי: ולריך גע שחרור. להתירו בבת חורין: שהתורה זכתה לו. דכתיב בהדיא: אי כתב תפשי לבסוף כדקאמרת. דלאו חיפושו אלא בשילוח: השתא דכתיב לחפשי ישלחנו הוה ליה חפשי מעיקרת. וכי התה ישלחנו לשהר ראשי אברים אתא: כנגד עינו. שהכה בכותל והבעיתו בקול ואינו רואה או נתחרש: ושברו. בקול: משלם נוק שלם. כסומכום מוקמינן לה בב"קף דאמר בהמה שהזיקה בלרורות משלם נזק שלם: ושברו את הכלים. בקולם: חלי נוק. כדין לרורות לרבנן דפליגי עליה דסומכוס בב"ק ואמרי אינו משלם אלא חלי מק לרורות: שאני אדם דבר דעת הוא. האי ניזק וכי מיבעית מדעתיה קא מיבעית שנותן לבו אל פחד קול הבא פתאום: ולהתה. ולא נסמית לגמרי שרואה במקלת: אם יכול להשתמש. במרחה זה: ולריכי. הני תרתי יצא לחירות לאשמועינו דהיכא דאין יכול להשתמש אע"ג דלא סמאה לגמרי הויא השחתה והיכא דסמאה לגמרי אע"ג דכהויה הויא מעיקרא הואיל והיה יכול להשתמש למראיתה בדוחק הויא השחתה: והשתא נהורא כחישת. שחין יכול להשתמש: דמעיקרא נמי נהורא כחישא. ואע"ג דיכול להשתמש בו אימא לאו עין הוא: לחתור לו שינו. לנקרה ש ולגרר סביב מושבה: לכדתניה הושיט ידו למעי ישפחה. להוליא עוברה פטור דלא נתכוין לעין כלל אבל כחול לי עיני דנתכוין לעין אע"ג שלא נתכוין לשחתה חייב: מושחת. נפקא לן הא דר"א פרט לזה שלא נתכוין לשחת כלל ושחתה משמע בעסוק בה הכתוב מדבר ואפ״ה מתכוין לשחתה בעינן: וחטטה. הוליחה לחוץ: וסנא סונא. כלומר מצינו תנא שלנו המסייענו

מוסף רש"י

שן דחלב. שן תינוק שיש לה חליפין (שחות כא כו). בכולם. עשרים וארגעה ראשי אגרים האמורין נמס' נגעים (פ"ו מ"ז) לענין שאינן מטמאין משום מחיה. ראשי אלבעות של ידים ורגלים וראש החוטם וראשי האונים וראש הנוויה. המשי המופטין לכאן ולכאן ואין שהן משופעין לכאן ולכאן ואין נגען נראה לכהן בצח אחת ולא קרינא ציה לכל מראה עיני הכהן, עבד יוצא לחירות. דמומין שבגלוי ואין חוזרין כשן ועין ואחרבו בכלל ופרט וכלל (גיטין מב:). המכריעים לפני חכמים. דעת חכמים איזו גראה. ולא עינו. הכהו בכותל כנגד עינו של זה (ב"ק צא.). ותקע בו ושברו. שנכקע הכלי מחמת הקול (שם יח:). אמרי התלמידים בבית המדרש דכל היכא דמיירי בבי רב לא רב ממש הוא אלא בבים המדרש הוא (לקמו מז:). סוס שצנף. ושינר כלים נקולו (ב"ק יח:). המבעית את חבירו. ממט לו באונו מעשה בגופו (שם נו.). פטור מדיני אדם. לשלח. וחייב מויבי אום. נשנט, ווזייב בדיני שמים. פורענות לשלס לרשעיס, שנתכוין להפסיד את

ישכאל (גימיו וג.).

מוסף תוספות

א. אבל בשו ועיו לא חיישינו דזיל קרי ביה רב הוא. מוס' גיטין מכ: ולא נהירא פירושו עקיבא ור"ט בדאורייתא לחזק דברי ר"ע אלא טעמא אחריני הוא דקאמר. תוס׳ הרס״ם. ב. כדאמרינן לעיל ריבוייה הוא דהיינו מדרש חכמים. שס. ג. לטובתו של ידו למעי שפחתו נתכון לרפואת שפחתו. ריטנ״ה.

ד. דנתכון לדבר אחר להוציא את הולד. למנ"ן. ה. איכא חדא לגריעותא שלא נתכוין לטובה אע"פ שלא נתכוין לאותו אבר. מעצ"6. ו. דמי איכא מידי דלישראל שרי ולבני נח אסור. מוס' ע"ו ה: ז. ולכך הוצרך לשנותה כדי לאסור לזה ולזה. מוס' מולין

בוחת: וחין תמות ווכרות בעופות.

האי קרא דריש הנאמר בכל (כלל) הקרבנות (ויקרא כב) איש איש מבית

ישראל אשר יקריב קרבנו לכל

נדריהם וגו' לרלונכם תמים זכר

בבקר בכשבים ובעזים מדלא כתיב

לרצונכם 4 זכר תמים ולישתוק לימדך

שאין מקפיד על תמוח וזכרות

אלמא אף על גב דסמויה מעיקרא

כי חטטה משוי ליה מומא:

על אלו: נחטטה עינה.

יתרת

מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם או שהכיר בה ושכחה או שתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע, לענין עבד פלוגתא כג. ח. שמצינו שנאסר בה מום לישראל. פוס' הלס"ש.
דרשב"ג ורבנן, דתניא הרי שהיה רבו רופא וכר׳ D אלא לרבנן אע"פ שלא כיון לזרוק בעבד יוצא לחרות. והר"ם ז"ל [עבדים
פ"ה הי"ב] ור"ש ז"ל פירשו טעמא דעובר דמודו רבנן דאינו יוצא לחרות שהרי לא ידע דבר שיתכוון לזרוק לבהמה וזרק לעבדו

666

והפילו שינו או סימא עינו לא יצא לחרות, נראה שדחה ההיא דרבה. וצ"ע. ולפום סוגיא דגמ׳ הכי דינא ופירושה כמו שכתבנו. סמויה. אע"פ שאין רואה בה כלל. וחטטה. שהוציא העין לחוץ והפילו לארץ. * עייו תוס׳ ד״ה מיבעי ליה.

בכלי ודרך התרנגול להכניס

ראשו. חצי נזק. דצרורות נינהו דהא לאו גופיה אזיק

. אלא כחו. ואם לאו. שאינו יכול להבחין בה בין דבר לדבר בדקדוק. אם יכול

להשתמש בה כבר שהיה

אינו רואה בה כלל יוצא